



**PESMA**  
Politik, Ekonomik ve Sosyal Arařtırmalar Merkezi



# FAİZSİZ BANKACILIKTA YENİ DÖNEM: KAMU KATILIM BANKALARI

Fatih SAVAŐAN

Mücahit ÖZDEMİR

Nisan 2015

### GİRİŞ

Otuz yılı geride bırakmasına rağmen katılım bankacılığı Türkiye gibi potansiyelini en iyi kullanabileceği bir ülkede hak ettiği yerde değildir. Bu çok iyi olmayan performansta katılım bankalarının performansı yanında bankacılık sektöründe gördükleri üvey evlat muamelesinin de yeri vardır. 1985'te özel finans kurumları ile başlayan faizsiz bankacılık ancak yirmi yıl sonra 2005'te mevzuatına kavuşmuştur.

Bu önemli gelişmenin ardından on yıl sonra Devletin katılım bankacılığı sektörüne girme iradesi ete kemiğe bürünmeye başlamıştır. Görünen o ki süren hazırlıklar son aşamaya gelmiştir. Bankacılık ve finans modern ekonomilerde olmazsa olmazlar arasındadır. Öte yandan bankacılık ve finansın reel sektörden kopması ve sanal bir ekonomi yaratması yine modern ekonomilerde en büyük sorunlardan biridir. Zenginliğin haksız transferinin ve gelir

ve servet dağılımında adaletsizliğin doğmasına yol açan bu finans mekanizmasına karşı İslam temelli faizsiz finans bir çözüm olabilir. Tüm eksikliklerine rağmen katılım bankacılığı Türkiye'de alternatif ekonomi ve finans arayışını retorikten kurtarmaya adaydır ve bir ümit ışığı sunmaktadır. İşte kamunun sektöre güçlü bir şekilde gireceği yıl olarak 2015 yılı, faizsiz bankacılığa misyon biçenler için heyecan verici gelişmelere gebecektir.

### SOMUT ADIMLAR

İlk somut adım 29 Mayıs 2015'ta açılacağı belirtilen Ziraat Katılım ile gerçekleşecektir. Bir diğer somut adım Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) tarafından atılmıştır. BDDK 21 Mart 2015'te Vakıflar Bankasına söz konusu bankanın kuruluşu için danışmanlık hizmeti vermiştir. Böylece Vakıf Katılım adını alacak bu bankanın kuruluş çalışmalarının da hızlandığı anlaşılmaktadır. Yapılan açıklamalara göre yaz aylarında süreç tamamlanacaktır. Vakıfbank danışmanlık hizmeti verecek olsa da kurulacak bankanın yüzde 100'ünün Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün (VGM) temsil ettiği bazı vakıflara ait olması faizsizlik prensibine uyma konusunda hassas davranıldığını göstermektedir. Daha önce Vakıfbank'ın İslam Kalkınma Bankası'ndan talep ettiği 300 milyon dolarlık proje desteğinin de VGM'ne devredileceği açıklandı. Vakıfbank hisselerini aşamalı olarak devredecek olan VGM Kuveyttürk'teki %20'lik hissesi ile birlikte iki katılım bankasında faaliyetlerini sürdürecektir.

Halk Bankası Aralık 2014'te BDDK'ya bağlı ortaklık şeklinde katılım bankası kurmak üzere başvurdu. BDDK'nın 15 Ocak 2015'deki kararı ile Halk Bankası'na da katılım bankası kurma izni verildi. Bu izne göre, kurulacak katılım bankasının sermayesi 1 milyar TL ve kurucu ortakları T. Halk Bankası A.Ş., Halk Yatırım Menkul Değerler A.Ş., Halk Portföy Yönetimi A.Ş., Halk Finansal Kiralama A.Ş., Bileşim Alternatif Dağıtım Kanalları ve Ödeme Sistemleri A.Ş. olacak. Ayrıca Banka'nın yatırımcılara yönelik yaptığı açıklamalarında 2015 yılının son çeyreğinde yeni Katılım Bankası'nın faaliyete geçeceği belirtilmiştir. Bank Asya'daki olumsuz gelişmelerin ardından üç yeni banka ile genelde Türkiye bankacılık sektörü özel de katılım

Kamu katılım bankalarının faaliyete geçecek olmasını sadece özel katılım bankalarını ilgilendiren bir gelişme olarak görmek eksik olur. Yeni katılım bankalarını bankacılık sektöründe pastanın büyümesini sağlayabilir. Bu nedenle bir taraftan uzun dönemde sektörü pozitif yönde etkilerken konvansiyonel ve (özellikle de) katılım bankalarını kısa ve orta dönemde negatif yönde etkileyebilir. Üç yeni banka ile artık katılım bankacılığı marjinal olmaktan kurtulabilir.

bankacılığı sektörü yeni bir ivme kazanacaktır. Devletin katılım bankacılığına girmesinin kısa, orta ve uzun dönemde etkileri olacaktır. Bankacılık sektörü içindeki payı nedeniyle hala marjinal bir alt sektör olarak algılanan katılım bankacılığı devletin üç banka ile sektöre girmesi ile marjinal olmaktan kurtulacaktır. Kafalarda yer alan “katılım bankacılığının marjinal sektör olduğu” algısının değişmesi ise salt pay hesabının değişmesinde daha önemli bir sonuçtur.

### KAMU KATILIM BANKALARININ BANKACILIK SEKTÖRÜNE ETKİLERİ

Yeni bankaların hem katılım bankacılığı alt sektörü hem de bankacılık sektörü ile rekabet etmesi normaldir. Ancak uzun dönemde bankacılık sektörünün bir bütün olarak büyümesine ve katılım bankacılığının toplam içinde payının hatırı sayılır şekilde artmasına yol açacağı beklenebilir. Özel katılım bankalarının kısıtlarını daha az yaşayacak kamu katılım bankacılığının özlenen katılım bankacılığına yönelik iyi uygulamaları hayata geçirmesi halinde bankacılık paradigmasında değişim beklentisi de iyimser tahminler arasında yer alabilir.

Bu analizde kamu katılım bankalarının mevcut bankacılık sistemine etkilerini ikame ve tamamlayıcılık başlıkları altında toplayarak inceleyeceğiz.

#### İKAME ETKİSİ

Öncelikle yeni katılım bankalarının sadece özel katılım bankaları ile değil konvansiyonel bankalarla da rekabet edeceğini tekrar belirtelim. İkame etkisi ile kastedilen yeni kamu katılım bankalarının

- Fon toplamada,
- Fon kullandırmada ve
- Bankacılık işlemlerinde

konvansiyonel bankaların ve özel katılım bankalarının yerine geçmesidir.

İkame etkisini ortaya çıkaracak kanallar

- Devlete duyulan güven,
- Bankacılık işlemleri ve finansman enstrümanlarının çeşitliliği,
- Şube ağı (adet ve yaygınlık) ve
- Mevcut vasıflı personelin yeni bankaları tercih etmesi

#### **Devlete Duyulan Güven**

Yeni kamu katılım bankaları ile devlet banka portföyünü genişletmektedir. Kurulacak bu bankaların kamu bankası olması onlara rekabet konusunda bir avantaj sağlayacaktır. Yakın geçmişte bankacılık sektöründe yaşanan olumsuzluklar vatandaşın hafızasından tam olarak silinmemiştir. Bu nedenle faizli bankalardan da kamu katılım bankalarına müşteri kayması muhtemel olsa da daha çok özel katılım bankalarının müşteri kaybına uğrayacağı beklenebilir. İhlas Finans tecrübesi nedeniyle katılım bankaları da bu olumsuzluktan zaten etkilenmişken Bank Asya tecrübesi nedeniyle bu hafıza katılım bankaları için tazelenmiştir. Bu nedenle faizsiz bankacılığı tercih eden vatandaşların devletin katılım bankalarına yönelme olasılığı ciddi bir risk olarak belirlemektedir.

Devlete olan güven kanalından ikame etkisine *fon sahipleri* ve *fon kullananlar* açısından bakmak daha sağlıklı olabilir. Katılım bankalarına tasarruflarını getiren *fon sahiplerinin* (katılma hesabı müşterileri) önemli bir kısmı faiz hassasiyeti olan ve parasını faizsizlik prensibine göre değerlendirmek isteyen

müşterilerden oluşmaktadır. Bu kesim açısından paralarının güvenliği ve faizsiz değerlendirilerek getiri sağlanması büyük önem taşımaktadır. Devletin kuracağı katılım bankalarının, ikame etkisi açısından bakıldığında, güven saikiyle özel katılım bankalarından fon çekmesi büyük ihtimaldir.

İkinci müşteri grubu olan *finansman müşterileri* açısından baktığımızda durum farklı olabilir. Bu kesimin yaklaşımında faizsizlik prensibi fon sahipleri kadar etkili olmayabilir. Uygun bir kredi oranı olduğunda müşterilerin herhangi faizli bankayı katılım bankalarına tercih edebildiği görülmektedir. Bireysel müşteri ile iş adamlarının yaklaşımı arasında da rasyonellik açısından farklılık olabilmektedir. Bu nedenle kredi müşterileri açısından devlete duyulan güvenden çok rekabetçi maliyetler belirleyici etken olabilecektir.

### **Bankacılık işlemleri ve finansman enstrümanlarının çeşitliliği**

Katılım bankalarının şube sayıları ile de irtibatlı olan bir eksikliği bankacılık işlemlerini yürütmeye ve cari hesapları çekmeye yetersizdir. Kamu katılım bankaları ile birlikte katılım bankalarının yaygınlaşması sayesinde bu işlemlerini katılım bankaları aracılığıyla yürütmek isteyen müşteriler ilave imkân elde edeceklerdir.

Topladıkları fonların vade yapısı ve özel sektör girişimleri olmalarının tabii bir sonucu olarak kar odaklı olmaları yüzünden mevcut katılım bankacılığının idealden uzak oldukları çokça tartışılmaktadır. Murabaha esaslı fon kullandırmadan mudaraba ve muşarakaya kayacak bir katılım bankacılığı yapılabilmesi halinde kamu katılım bankaları kurumsal müşterileri çekebilirler. Belirtmek gerekir ki bunun başarılması halinde katılım bankaları kurumsal müşterileri çekmede konvansiyonel bankalarla da rekabet edeceklerdir.

Bu alandaki başarı rekabet (ikame) etkisi yanında katılım bankacılığı sektöründe tamamlayıcılık etkisi ile de ilişkilidir. Katılım bankalarının konvansiyonel bankacılık ile yatırım bankacılığı arasında bir yere yerleşmesi anlamına gelecek bir etki reel sektör odaklı bir bankacılığın örneğini teşkil edebilecektir.

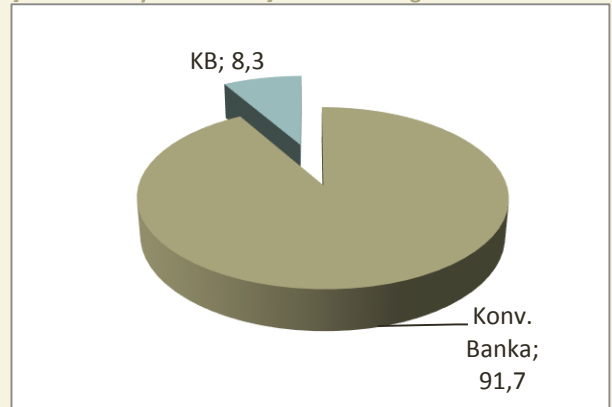
### **Şube Ağı (Adet ve Yayılım)**

Türkiye’de toplam banka şube sayısı 12 bin civarındadır (Tablo 1). Bunun yaklaşık bin tanesi yani yaklaşık yüzde 8’i katılım bankalarına aittir (Şekil 1). Bir diğer ifadeyle sistemde yaklaşık yüzde 6’lık bir ağırlığı olan katılım bankacılığının şube sayısının oransal olarak biraz daha yukarıda seyrettiği görülmektedir. Şube sayısı bakımından sıçramanın son dönemlerde gerçekleştiği de not edilmelidir.

Tablo 1: Türkiye’de Banka Şubeleri

Banka Türleri	Sayı	%
Konvansiyonel Banka	11.171	91,7
Katılım Bankaları (KB)	990	8,3
Katılım + Konvansiyonel	12.161	100,0

Şekil 1: Türkiye’de Banka Şubelerinin Dağılımı



**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, www.tbb.com.tr ve katılım bankalarının web siteleri

## Faizsiz Bankacılıkta Yeni Dönem: Kamu Katılım Bankaları

Bankaların şube sayısı yanında şubelerin yer olarak dağılımı da önemlidir. Tablo 2’de yer alan rakamlara göre, özel konvansiyonel bankaların şubelerinde İstanbul’un ağırlığının yüzde 25-45 aralığında değiştiği görülmektedir. Anadolu Bank gibi 100 şubeli bankada şubelerin %44’ü (48 adet) İstanbul’da iken Akbank gibi 978 şubeli bir bankada oran %32’lere (311 adet) ve İş Bankası gibi bin 300’den fazla şubesi olan bankalarda oranın %27’lere (355 adet) düştüğü görülmektedir. Öte yandan küçük bankaların şubelerini belli başlı büyük şehirlerde topladıkları görülmektedir. Bir diğer ifadeyle, beklendiği gibi şube sayısı arttıkça bankaların Türkiye’ye yayıldığı anlaşılmaktadır.

Tablo 2: Konvansiyonel Özel Bankalar Şube Dağılımı

	AKBANK		ANADOLU		DENİZBANK		FINANS BANK		İŞ BANKASI	
	%	Bir. %	%	Bir. %	%	Bir. %	%	Bir. %	%	Bir. %
<b>Adana</b>	2,9	2,9	2,8	2,8	2,1	2,1	2,6	2,6	2,4	2,4
<b>Ankara</b>	8,8	11,7	4,6	7,4	7,8	9,9	9,9	12,5	9,9	12,3
<b>Antalya</b>	4,0	15,6	2,8	10,2	5,3	15,2	4,7	17,2	3,7	16,0
<b>Bursa</b>	3,8	19,4	1,9	12,0	3,5	18,7	4,1	21,3	3,4	19,4
<b>İstanbul</b>	31,8	51,2	44,4	56,5	31,5	50,2	35,3	56,6	26,6	46,0
<b>İzmir</b>	7,8	59,0	11,1	67,6	7,1	57,3	7,9	64,5	8,1	54,1
<b>Kayseri</b>	1,4	60,4	0,9	68,5	1,4	58,7	1,7	66,2	1,6	55,6
<b>Kocaeli</b>	2,6	63,0	2,8	71,3	2,2	61,0	2,3	68,5	2,2	57,8
<b>Konya</b>	1,8	64,8	0,9	72,2	2,0	62,9	1,8	70,3	2,4	60,2
<b>Diğer</b>	35,2	100,0	27,8	100,0	37,1	100,0	29,7	100,0	39,8	100,0
<b>Toplam</b>	100,0		100,0		100,0		100,0		100,0	
<b>Toplam Şube Sayısı</b>	978		108		715		657		1337	

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, [www.tbb.com.tr](http://www.tbb.com.tr) [Erişim: Mart 2015]

Tablo 3’te kamu bankaları ile katılım bankalarının şube dağılımı yer almaktadır. Şube sayısı bakımından Denizbank ile Akbank arasında yer alan Halk Bankası ve Vakıfbank’ın İstanbul’daki ağırlığının daha düşük seyrettiği sırasıyla %20 ve yüzde 26 civarında olduğu görülmektedir. Şube sayısı İş Bankasından 300 adet daha fazla olan Ziraat Bankası’nın İstanbul ağırlığı ise %15’lerdedir (259 adet). Katılım bankaları şube sayısı bakımından Türkiye Finans, Kuveyt Türk ve Albaraka Türk şeklinde sıralanırken İstanbul ağırlığının %40 civarında seyrettiği görülmektedir.

## Faizsiz Bankacılıkta Yeni Dönem: Kamu Katılım Bankaları

Tablo 3: Kamu Bankaları ve Katılım Bankalarının Şube Dağılımı

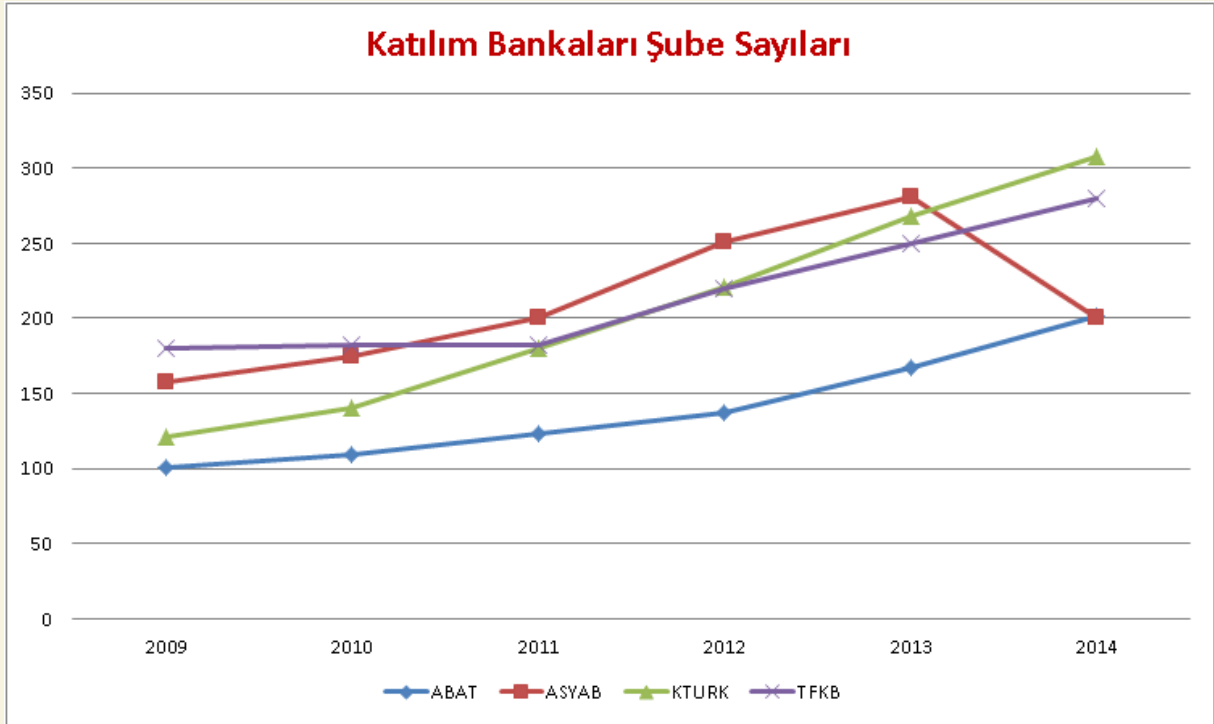
	ZİRAAT		HALK		VAKIFBANK		ALBARAKA TÜRK		KUVEYTTURK		TÜRKİYE FİNANS	
	%	Bir. %	%	Bir. %	%	Bir. %	%	Bir. %	%	Bir. %	%	Bir. %
<b>Adana</b>	2,2	2,2	1,8	1,8	2,1	2,1	2,5	2,5	1,6	1,6	2,7	2,7
<b>Ankara</b>	9,1	11,4	10,1	11,9	13,3	15,4	8,9	11,3	7,7	9,3	7,8	10,6
<b>Antalya</b>	2,8	14,2	3,3	15,3	3,3	18,7	2,0	13,3	3,2	12,5	2,0	12,6
<b>Bursa</b>	2,6	16,8	3,9	19,2	3,5	22,1	3,0	16,3	4,8	17,4	4,1	16,7
<b>İstanbul</b>	15,3	32,1	19,9	39,1	26,3	48,4	40,9	57,1	40,5	57,9	39,9	56,7
<b>İzmir</b>	5,7	37,7	6,7	45,8	8,2	56,6	3,4	60,6	4,5	62,4	4,1	60,8
<b>Kayseri</b>	1,6	39,3	1,2	47,0	1,6	58,2	2,0	62,6	1,9	64,3	2,4	63,1
<b>Kocaeli</b>	1,7	41,0	2,2	49,2	2,2	60,4	2,5	65,0	3,5	67,8	2,0	65,2
<b>Konya</b>	2,6	43,6	2,3	51,6	2,6	63,0	4,4	69,5	3,2	71,1	2,7	67,9
<b>Diğer</b>	56,4	100,0	48,4	100,0	37,0	100,0	30,5	100,0	28,9	100,0	32,1	100,0
<b>Toplam</b>	100		100		100		100		100		100	
<b>SAYI</b>	1696		898		890		203		311		293	

**Kaynak:** Türkiye Bankalar Birliği, [www.tbb.com.tr](http://www.tbb.com.tr) ve katılım bankalarının web siteleri [Erişim: Mart 2015]

Katılım bankalarının şube sayıları dikkate alındığında dağılım bakımından konvansiyonel bankalarla ayrışmadığı; ayrışmanın kamu bankaları ile özel bankalar arasında olduğu sonucu çıkarılabilir. Durum bu olunca kamu katılım bankalarının şube sayısı arttıkça uzun vadede konvansiyonel bankalardakine benzer bir durumun ortaya çıkabileceği ve bu anlamda başlangıçta büyük şehirlerde başlayacağı için özellikle katılım bankaları ile rekabet etse de orta ve uzun vadede konvansiyonel bankaları da sıkıştırabileceği öngörülebilir.

Özel katılım bankalarının yıllar itibariyle şube sayısındaki değişimi Şekil 2’de yer almaktadır. Buna göre bankaların tamamının şubeleşme bakımından son yıllarda atağa geçtikleri söylenebilir. Özel durumu nedeniyle Bank Asya 2014 için hariç tutulduğunda katılım bankalarının diğer olası faktörler yanında kamunun sektöre girme faktörünü de dikkate alarak şubeleşmeye hız verdikleri anlaşılmaktadır.

Şekil 2: 2014 Sonu İtibariyle Katılım Bankaları Şube Sayıları



Kaynak: Katılım bankalarının yılsonu bağımsız denetim raporları [Erişim: Mart 2015]

### **Mevcut vasıflı personelin yeni bankaları tercih etmesi**

İkame etkisinin kendini hissettireceği alanlardan biri personel hareketliliği olacaktır. Özel katılım bankalarının personel sayısı yirmi bine yaklaşmaktadır. Şüphesiz ki bankacılık sektörünün de tüm sektörler gibi talep ettiği bir vasıf kompozisyonu vardır. Katılım bankaları buna ilaveten personelin faizsiz bankacılığa inanan ve/veya müşteriye sunabilen kimselerden seçmek zorundadır. Öte yandan sektörün küçük bölümünü temsil ettiği için katılım bankalarında kariyer yapanların mobilite ve yükselme fırsatlarının görece düşük olması doğaldır. Kamunun sektöre girmesi “katılım bankacılığı diline” hâkim olan yetişmiş personelin önüne bir fırsat penceresi açacaktır. 20 bine yaklaşan çalışan sayısı olan sektörde özel katılım bankaları ile kamu katılım bankaları arasında vasıflı personeli bünyesinde tutma ve bünyesine katma yarışının başlayacağı ön görülebilir. Öte yandan konvansiyonel banka orta ve üst düzey yöneticileri için de bu bankaların bir fırsat penceresi olarak görüleceği düşünülebilir. Mevcut katılım bankalarının üst düzey yöneticilerinin açıklamalarından da sektör açısından en önemli riskler arasında mevcut kalifiye personelin transferi olduğu görülmektedir.<sup>1</sup> Özellikle pazarlama alanındaki personelin kamu katılım bankalarına geçişi müşteri portföylerinin de bir kısmının transferi anlamına gelebilecektir. Bu da personel geçişinin, müşteri kanalından da ikame etkisine neden olabileceğini göstermektedir.

<sup>1</sup> <http://www.bloomberght.com/haberler/haber/1465363-katilim-bankalari-ne-istiyor>

### TAMAMLAYICILIK ETKİSİ

Konvansiyonel ve özel katılım bankalarının “boş bıraktıkları” alan ve kesimlerin sisteme dâhil edilmesi olarak tanımlayabileceğimiz bu etki sayesinde bankacılık sisteminin güçlenmesi/ derinleşmesi söz konusu olabilecektir.

İkame etkisinin ortaya çıkması aşağıdaki kanallar sayesinde gerçekleşecektir.

- Marjinal algısının azalması ve lobi gücü
- Finansal içerme
- Ürün çeşitliliğinde artış
- Şube ağına yaygınlığı ve
- Interbank ve sermaye piyasaları

#### ***“Marjinal sektör” algısının azalması ve lobi gücü***

Devletin katılım bankacılığına girmesini “Yeni Türkiye” için bir irade beyanı olarak okumak mümkündür. Yukarıda belirttiğimiz gibi katılım bankacılığının otuz yıllık performansına bakıldığında olumlu bir tablo karşımıza çıkmamasına rağmen katılım bankalarının sorumluluğunu hafifleten önemli bir unsur karşılaştıkları üvey evlat muamelesidir. 1985 yılında ilk faaliyete başlamalarıyla birlikte kamu tarafında bu muameleyi görmek mümkündür. Farklı mevzuatlara tabi olarak faaliyet göstermeleri, “Özel Finans Kurumu” gibi çok muğlak bir ifade ile isimlendirilmeleri, katılım bankalarından birisinin üst düzey yöneticisinin Merkez Bankası başkanlığına getirilmesinin engellenmesi gibi belki sektörün tecrübelilerinin bir solukta sayabilecekleri birçok olay bu negatif yaklaşımı göstermektedir.

Tüm sektör içinde marjinal kalan ve bu halini sürdürmeye bir nevi mahkum edilen bir alt sektör iken son on yılda trend tersine dönmüş; bir sıçrama yapmaları için gereken altyapı oluşturulmaya başlanmıştır. Kamunun kısa aralıklarla üç katılım bankası ile sektöre girmesi zihinlerde oluşan marjinal/sistem dışı/yabancı algısının azalmasına yardımcı olacaktır. Katılım bankalarının daha görünür olması ve devletin de bu sektörün içinde yer edinmesi, katılım bankalarına kendini takdim etmede daha başarılı olma fırsatı sunacaktır. Mevzuat alanında da yapılacak değişiklikler daha yakından anlaşılabilir ve kolay çözümler bulunabilecektir.

Tabi tüm olumlu gelişmelerin yanında bu durumun katılım bankacılığı sektörüne de büyük bir sorumluluk yükleyeceği de açıktır. Artık mevzuatın zorluklarından kaynaklanan faizsizlik prensibine ve süreçlere yönelik bazı meselelerin çözülmesi önünde bir bahane kalmayacaktır. Örneğin, leasing ve murabaha<sup>2</sup> işlemlerinde mevzuat ile olması gereken arasındaki farklılıkların ortadan kaldırılması ve katılım bankacılığına özel bir kanunun yapılması gibi sıkça eleştirilen konular kamu katılım bankalarının da sektöre girmesi ile en kısa sürede çözülebilmelidir.

Bankacılık gibi dinamik bir sektörün en önemli gıdası rekabettir. Bu yüzden kamu katılım bankaları uzun dönemde sektörün derinleşmesine yarayacaktır.

<sup>2</sup> Hayrettin Karaman'ın konu ile ilgili değerlendirmesi için:

<http://www.yenisafak.com.tr/yazarlar/hayrettinkaraman/katilim-bankalari-mevzuati-problemleri-54002>



### Finansal içerme

Düşük gelir gruplarının yüksek maliyet nedeniyle finansal hizmetlere ulaşması güçtür. Bu kesimlerin finansal hizmetleri alabilmesini temin etmeye yönelik stratejilere “finansal içerme” adı verilir. Formal ve denetlenen finans sektörüne dâhil olamayan bireylerin informal kredi sektörüne başvurmak gibi bir seçenekleri bulunsa da söz konusu seçenek hem sosyal hem de kayıtlılık anlamında tercih edilmez. Son dönemlerde mikro finans kurumları ile finansal dışlama sorunu hafifletilmeye çalışılmaktadır. İslam ülkeleri için finansal dışlamanın diğer bir boyutu da faize duyarlılıkla ilgilidir. İslam’ın faiz yasağı nedeniyle Müslüman toplumlarda genel finans veya bankacılık sektöründen mümkün olduğunca uzak duran orta veya orta üstü gelir gruplarına mensup çok sayıda birey vardır. Bankacılık ve sigortacılık alanında mesafe almaya çalışan faizsiz kurumların bulunmasına rağmen devlet bankalarının da sektöre girmesinin bu kesimleri içermeye yardımcı olacağı düşünülebilir. Bu durum biraz da kamu katılım bankalarının nasıl bir şubeleşme stratejisi ya da mevcut konvansiyonel banka şubelerini, alternatif dağıtım kanallarını nasıl kullanacakları ile de ilgili olmaktadır.

Kamu katılım bankalarının faaliyete geçmesi ideal katılım bankacılığına doğru adım atılmasına zemin hazırlayabilir.

### Ürün çeşitliliğinde artış

Türkiye’de mevcut katılım bankalarının en çok eleştiriye tabi tutuldukları alan fon kullandırma ile alakalıdır. Katılım bankacılığı idealinin aslında bir tür sosyal bankacılık ve yatırım bankacılığı barındırdığı düşüncesinin kaynaklık ettiği eleştiri mevcut katılım bankalarının murabaha (taksitli satış) ağırlıklı bir bankacılık yapmasından hareket etmektedir.

Burada bazı özel uygulamalardan da bahsetmezsek mevcut katılım bankalarına haksızlık etmiş oluruz. O yüzden Albaraka Türk’ün kar zarar (muşaraka) projelerinin sağladığı açılım önem taşımaktadır. Tablo 4’te yer alan rakamlara göre, 2014 yılında bu katılım bankasının toplam krediler içerisindeki payı %2 seviyesinde olan kar zarar projelerinden elde ettiği gelir dikkat çekicidir. 2014 yılının toplam karının %20’den fazlası bu projelerden gelmektedir. Bu da bize ortaklığı dayalı finansman modellerinin ciddi bir takip ve değerlendirme ile birlikte ne kadar karlı olabileceğini göstermektedir.

Tablo 4: Albaraka Türk Kar-Zarar Projeleri (2011-2014)

Bin TL	2011	2012	2013	2014
Kar - Zarar Riski	112.902	119.835	130.501	316.114
ABAT Toplam Kredi Riski	7.286.960	9.100.063	12.059.901	16.183.692
Kar Zarar'ın Payı	1,5%	1,3%	1,1%	2,0%
Kar - Zarar Karı	6.996	17.632	63.175	57.388
ABAT Toplam Net Kar	160.155	191.835	241.409	252.631
Kar Zarar'ın Payı	4,4%	9,2%	26,2%	22,7%
Proje (adet)	9	10	10	12

Bahsedilen projelerin hepsinin yüksek gelir grubuna hitap eden gayrimenkul projelerinden oluşmasının ayrı bir tartışma konusu olduğunu da belirtmemiz gerekmektedir. Bu alanda –konjonktürün de katkısıyla elde edilen tecrübe ve karlılık, özel fon havuzları vasıtasıyla diğer fon sahiplerine de yayılmalı ve enerji gibi daha uzun vadeli ve katma değeri yüksek projelere aktarılmalıdır.

Özel katılım bankacılığının bu eksikliği kamunun sektöre girmesi ile bir ölçüde giderilebilir. Kamu bankacılığının gittikçe özel bankacılığa yaklaştığı görülse de kamu katılım bankalarının zamanla ölçek ekonomisinden faydalanarak ve kardan taviz vererek "ideal" katılım bankacılığına yakın bir pozisyon alması mümkün olabilir. Bu gerçekleşirse yeni bir bankacılık anlayışı ile konvansiyonel ve katılım bankacılığının reel sektör yatırımlarını ortaklıklarla fonlaması ayağının tamamlanması söz konusu olacaktır.

Kamu katılım bankaları risk sermayesi ile benzerlik gösteren mudaraba ortaklığının başlamasında da öncü bir rol oynayabilirler. Girişimcileri destekleyici programlar (KOSGEB vb.) kamu katılım bankaları üzerinden müşterilere sunulabilir. Vakıf Katılım, kurucuları olan para vakıflarının uyguladıkları yöntemleri günümüze uyarlayarak sektöre ürün çeşitliliği açısından yenilikler getirebilir.

### **Şube ağının yaygınlığı**

Katılım bankaları Anadolu'ya gittikçe daha çok yayılmaktadırlar. Yine de kamu katılım bankalarının şube dağılımının özel katılım bankalarından farklı olarak görece dezavantajlı il ve ilçelere doğru daha çabuk kayabilir. Bu durum hem bireysel müşterilerin katılım bankalarını kullanmalarına zemin hazırlayacak hem de katılım bankalarının bankacılık işlemlerini daha yaygın bir şekilde yapmalarına yardımcı olabilecektir. Bu bankaların herhangi birisinin kendi şubesi bulunmaması durumunda konvansiyonel bankalar yerine diğer katılım bankalarından faydalanmaları sisteme bir bütün olarak girişi ve güveni artırabilecektir.

### **Interbank ve sermaye piyasaları**

Katılım bankaları açısından diğer konvansiyonel bankalar ile rekabet etmelerinde ellerini zayıflatan ve aktif-pasif yönetiminde esnekliklerini azaltan konuların başında faizsiz menkul kıymet eksikliği gelmekteydi. Devletin 2012 yılından itibaren ihraç etmeye başladığı kira sertifikaları (sukuk) ile birlikte bu problem büyük ölçüde çözülmüştür. Katılım bankaları hem yatırımcı hem de ihraççı olarak bu piyasada şu an aktif durumda bulunmaktadırlar. İhraç edilen sukuklar ile önemli miktarlarda hem yurtiçinden hem de yurtdışından fon temin edilmektedir. Fakat hala bu sukukların likidite yönetiminde kullanılması için hedeflenen ikinci el piyasa oluşmamıştır. Kamu katılım bankaları hem yatırımcı hem de ihraççı tarafında bu alana girebilecekler ve oyuncu sayısının 7'ye ulaşması ile katılım bankaları arasında faizsiz interbank oluşması daha da kolaylaşacaktır. Aynı zamanda katılım endeksi, bireysel emeklilik fonları gibi sermaye piyasaları araçlarının gelişmesine ve yaygınlaşmasına katkı sağlayabileceklerdir.

### **SONUÇ**

Nereden bakılırsa bakılsın kamu katılım bankalarının bankacılık sistemine girmesi hem genel olarak bankacılık sektörüne hem de katılım bankacılığı sistemine bir taze soluk anlamına gelir. İkame etkisi kısa dönemde geçerli olsa bile uzun dönemde tamamlayıcılık etkisinin baskın olacağı öngörüsü gerçekçi bir öngörüdür. En dinamik sektörlerden biri olan bankacılık sektörünün bir alt sektörü konumundaki katılım bankacılığı sektörünün serpilmesi için rekabet önemli bir besindir.

Özel katılım bankalarının faize duyarlı bireylere hizmet verme konusunda önemli işlevleri gördükleri bir gerçektir. Öte yandan sektörün gelişme alanlarının bulunduğu ve mevcut payı ile bekleneni tam olarak karşılayamadığı da açıktır. Marjinal bankacılık algısı devletin katılım bankacılığı sektörüne girmesi ve sektör payının artması ile çabucak bertaraf edilebilecektir. Kamu katılım bankaları katılım bankacılığı sektörünün payının önce yüzde onlara uzun dönemde de Malezya'ya benzer şekilde yüzde yirmileri aşan bir paya yükselmesi mümkündür. Aslında atılan adımların faize duyarlı yerli oyuncularını aşan boyutu da

vardır. Türkiye'nin İstanbul'u bir bölgesel finans merkezi yapma iddiası için de katılım bankacılığı ve faizsiz finansı ihmal etmemesi gerekir.